

Cesta hrdinů SNP a Martinské hole

Hned na sklonku školního roku 2026, ještě ani nevyschl inkoust na vysvědčení a do konce června zbývaly čtyři dny, jsme se vydali na další, konečně bezvýhradně pěší, cestu. Tentokráte máme v plánu ujít část patrně nejkrásnějšího a nejdelšího slovenského trailu, proslavenou Cestu hrdinů SNP. K ní ještě přidáme nejstarší slovenskou, neméně krásnou, ferratu v Martinských holích, která vede kolem vodopádů Pivovarského potoka. Čeká nás něco málo přes 180 km. Máme volných jen osm dní, protože Rozárce začíná tábor.

Je nám trochu smutno. Z dětí s námi jsou tentokráte jen čtrnáctiletá Rozárka a šestiletý Tobík. Matouš putuje se svojí Martou po Balkánu. Právě se ocitají v Černé Hoře. V rámci nějaké skautské soutěže se jim podařilo vyhrát dvě volné měsíční jízdenky na cestu po Evropě, a hodlají je naplno využít. Janek zase chce zakusit nezávislost. Chodit na brigádu a jezdit neomezeně ve skateparku. Všichni si ale kluky neseme s sebou. Denně si o nich vyprávíme a stále je máme před očima. Navíc, Tobík se nyní tolik podobá Jankovi! Do všeho jde s neutuchající vervou a živelnou radostí. To platí zejména v technicky náročných úsecích, jako jsou vysuté mostky, provazové žebříky nebo ferraty. Je ve stejném věku jako byl Janek, když jsme v roce 2017 prolézali vysuté mosty, lanové cesty, železné rošty a žebříky ukotvené do strmých skalních stěn ve Slovenském ráji. Nyní nás čeká o několik stupňů vyšší náročnost. Jsme plní očekávání.

Z kotle Bludfestu do ticha karpatských lesů

První den je trochu náročný. Nejprve musíme dojet do Bratislavy, tam nechat auto, a ujít první etapu. Navíc má být jeden z nejteplejších dní letošního léta. Teploty v Bratislavě se dotýkají 40 °C. Vyjždíme v neděli, ve čtyři ráno. Přesto už je světlo. Silnice jsou příjemně prázdné. Mám trochu obavu z únavy.

V sobotu jsem totiž strávil celý den na Bludfestu v Hradci Králové. Byla to zajímavá zkušenost, sledovat subkulturu 20 tisíc často velmi bizarně oblečených lidí. Účastníci Bludfestu, který k nám přivezl britský zpěvák Yungblud, tvoří neuvěřitelně energickou, inkluzivní a výstřední komunitu. Vizuálně v davu dominují typické růžové a černé barvy, rebelské punk-rockové outfity, síťované punčocháče, těžké boty, výrazný černý oční makeup a ikonické podkolenky s motivem černého srdce, které odkazují na Yungbludův fanouškovský fanklub *Black Hearts Club*. Věkově se jedná především o teenagery a mladé dospělé, takzvanou „generaci Z“, ale i starší milovníky alternativní scény, které spojuje silné zaměření na osobní svobodu, duševní zdraví a radikální otevřenost. Zvláštností této komunity je extrémní míra empatie a vzájemné solidarity. V davu se okamžitě tvoří nová přátelství a všudypřítomný pocit bezpečí dovoluje každému vyjádřit svou identitu, ať už skrze extravagantní queer módu, divoký mosh pit, nebo sdílení emocí v zónách určených pro odpočinek a seznamování.

Většina hudebních vystoupení je něčím zajímavá, i když z mého hlediska ještě příliš poplatná mainstreamovým proudům. Zajímavější je to celé sledovat jako sociokulturní sondu. Vše připomíná elektrizující, barevný kabaret a nespoutaný hudební svátek, kde se mísí trochu povrchní pocit absolutní euforie s podobně šestákovým dojetím spojeným s pocitem sounáležitosti. Z interpretů mne asi nejvíce upoutali Palaye Royale a Biffy Clyro. Přestože teploty stoupají ke čtyřiceti stupňům, v areálu vládla divoká festivalová energie. Frontman Biffy Clyro odehrál energický set jen v teniskách a kraťasech a okamžitě strhl dvacetitisícový dav. Emoční, avšak ne hudební, vrchol nastal s příchodem samotného Yungbluda, jehož dvouhodinovou show odpalila mohutná exploze konfet, záblesky pyrotechniky a ohlušující řev. Zpěvák vrátil publiku energii stoprocentním nasazením, běhal po pódiu, zdravil se s fanoušky v češtině pokřikem „ruce nahoru“ a bleskově střídal raubířské punkové pecky s intimními, emočně vypjatými momenty. Pod pódiem se okamžitě rozjel gigantický, avšak bezpečný a ohleduplný kotel, ve kterém se lidé navzájem zvedali ze země, zatímco zbytek publika sborově odzpíval každé slovo textů s rukama nad hlavou. Mimo hudební pódia zatím pulzoval život ve festivalovém městečku, kde se potkával mezinárodní mix fanoušků z celé Evropy. Zajímavým prvkem festivalu byly unikátní zóny typu *Make A Friend* propojující lidi, kteří na akci dorazili sami.

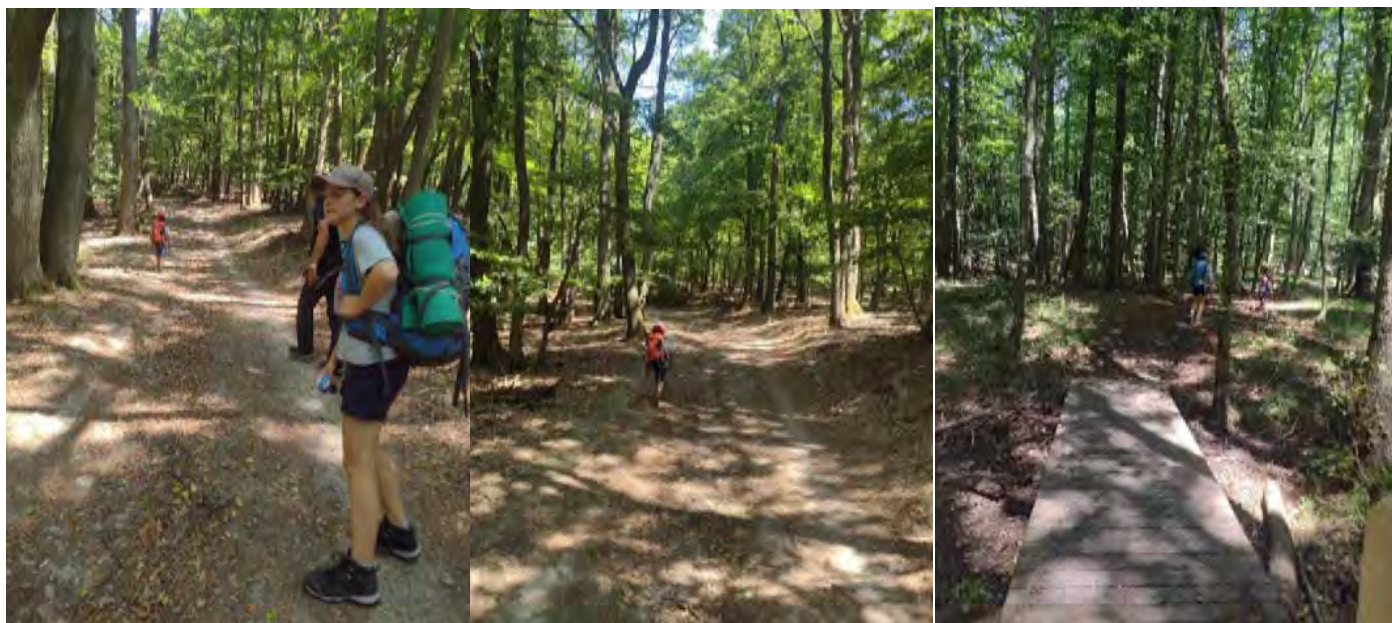
Výstřednost a absolutní svoboda v odívání byly pro návštěvníky festivalu klíčové, což se projevovalo zejména u dívek, které se nebály obléknout do odvážných a provokativních outfitů, přestože neodpovídaly běžným ideálům krásy a často bojovaly s nadváhou. Místo toho, aby se schovávaly do nevýrazných střihů, projevily obrovskou odvahu ukázat svá těla v odhalených korzetech, síťovaných punčocháčích a krátkých sukních, čímž vyslaly jasný signál, že se odmítají podřizovat diktátu společenských předsudků. Tento vědomý vzdor proti nerealistickým standardům krásy nebyl pouhou touhou šokovat, ale jasným projevem vzájemné solidarity a sounáležitosti. Dívky tak demonstrovaly, že bezpodmínečně stojí jedna za druhou, oslavují svou jedinečnost a společně vytvářejí bezpečné prostředí, kde má každý právo hrdě vyjádřit svou identitu bez strachu z odsuzování.

Domů jsem přijel o půl druhé ráno. Dvě a půl hodiny na to jsme vyjžděli na naši cestu. Do Bratislavy jsme dorazili krátce po deváté hodině. Tam nás čekal přítel, salesián Milan Urbančiak s plnou taškou různých dobrot a pamlsků. Bohužel jsme si většinu nemohli vzít, protože jsme měli plné batohy, kde byly potraviny na následujících pět dní, protože prvních pět dní jsme měli jen malou pravděpodobnost, že narazíme na civilizaci a obchod. Milan zařídil, že jsme si u salesiánů mohli nechat auto. Ještě jsme si stihli zajít na farní bohoslužbu, a po malém občerstvení se vydali na cestu. Milan nám nabídl, že nás vyveze na Kamzík, čímž nám ušetřil cestu městem a výstup na první hřeben. Venku bylo navíc jako v peci, tak jsme to velmi rádi přijali. Na Kamzíku jsme chvíli hledali cestu, ale všimla si nás milá mladá slečna, nabídla nám pomoc a cestu jsme rychle našli. Rozárka pak trefně poznamenala, že na Slovensku žijí samí milí lidé. První dojmy zkrátka dokážou na dlouho dopředu formovat to, jak nějakou zemi nebo místo vnímáme. A tak se Slovensko obléklo do podoby Milana a té mladé slečny.

V tichu staré poutní stezky

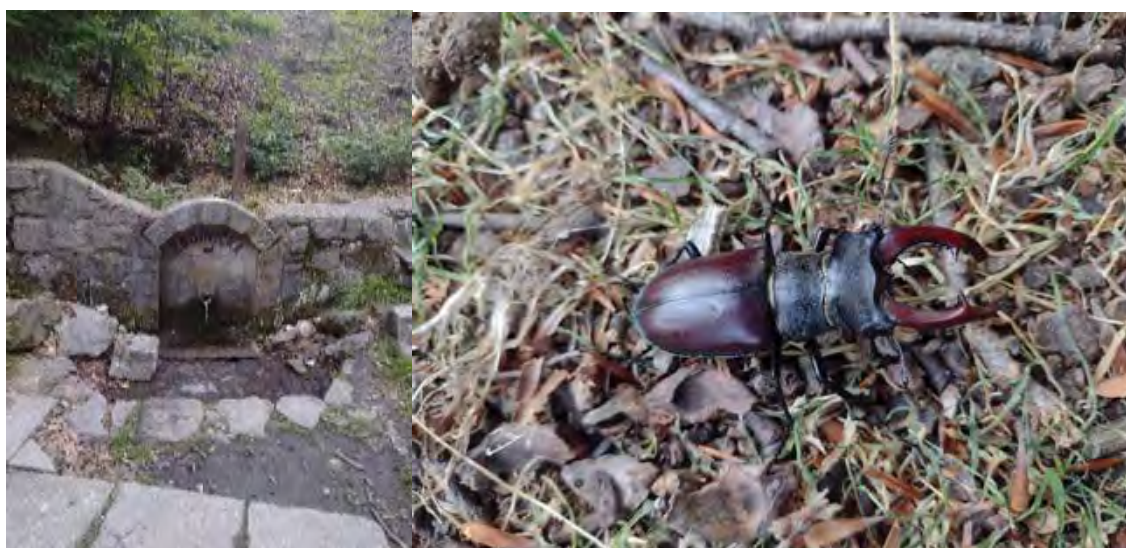
Dominantou Kamzíku je televizní věž, která měří 196 metrů. Když se na ni podíváte z dálky, zjistíte, že má naprosto originální tvar dvou spojených čtyřbokých jehlanů. Ty v jejím středu vytvářejí jakési robustní břicho, kde se nachází otočná restaurace *Altitude*. Za necelou hodinu se celá podlaha otočí o 360 stupňů a nabídne výhled na Rakousko, Maďarsko a za dobré viditelnosti dokonce i na Alpy. Jakmile jsme se na Kamzíku zorientovali, zjistili jsme, že stojíme jen kousek od místní legendy, bratislavské bobové dráhy. Dětem se okamžitě rozzářily oči. Místní dráha je unikátní tím, že jde o úplně první letní bobovou dráhu na Slovensku, která funguje v srdci Malých Karpat už od roku 1996. Sedli jsme do koryta bobu, odkud nás čekal 366 metrů dlouhý, adrenalinový sešup dolů mezi stromy s převýšením 41 metrů. S větrem ve vlasech jsme si užili jízdu plnou ostrých zatáček.

To už nám ale přišlo, že máme přítomnosti cyklistů a výletníků tak akorát. Nechali jsme ruch za zády a vydali se konečně po legendární Cestě hrdinů SNP dál, až k tábořišti Dolní Červený kříž pojmenovaného podle červeně namořeného slitinového kříže u rozcestí. Les kolem nás rázem ztichl a po chvíli chůze se před námi otevřela malebná, klidná mýtina, které dominoval rozlehlý dřevěný altán s upravenými ohništi, přímo stvořený pro táboření. Kdysi dávno, v dobách minulých století, tudy vedla stará historická cesta spojující malokarpatské obce s významným slovenským poutním místem *Marianka*. Místní věřící podobné kříže stavěli na rozcestích jako místa pro modlitbu a odpočinek unavených poutníků.

Dorazili jsme sem v brzkém odpoledni. Hned po příchodu jsme si nejprve přeprali propocené oblečení, a pak jsme se sladce rozložili, abychom konečně dospali předchozí spánkové manko. Času bylo dost, a tak jsem si vytáhl knihu francouzského dominikána a uznávaného biblisty Philippa Lefebvrea *Jak zabít Ježíše? Zneužití moci, zneužívání a násilí v Bibli*, na kterou jsem se dlouho chystal. V tom odpoledním lesním klidu na mě text zapůsobil s nečekanou intenzitou. Jde o hluboké, provokativní a teologicky zlomové dílo, které vzniklo jako přímá reakce na skandály se zneužíváním moci a sexuality uvnitř katolické církve. Lefebvre se však nepouští do suché denotativní sociologie. Zkoumá mechanismy zneužití skrze samotný text Bible. Jeho hlavními tématy jsou manipulace s Božím slovem za účelem ovládnutí druhých, kultura institucionálního mlčení a zametání viny pod koberec, a především myšlenka, že každé takové násilí spáchané pod rouškou zbožnosti je vlastně opakovaným zabíjením Ježíše v trpících lidech. Kniha je výjimečná tím, že ji napsal vysoce respektovaný profesor Starého zákona a kněz, který se patnáct let věnuje doprovázení obětí sexuálního násilí v církvi. Její převratnost tkví v radikální upřímnosti: odmítá církevní diplomacii, ukazuje zneužívání jako hřích táhnoucí se celým Písmem od Kaina až po ukřižování a představuje Boha, který má s lidským bezprávím naprosto nulovou toleranci. Tobík mezitím s nadšením testoval svou obratnost na tamní dřevěné lezecké věži pro děti. Teprve k večeru jsme si došli pro čerstvou vodu k nedalekému prameni Zbojníčka, který vyvěrá jen pár desítek metrů pod mýtinou, a uvařili naši první společnou expediční polévku, která provoněla celou mýtinu.

Altán má v patře prostorné nocležiště, zde jsme si ustlali. Skvěle řešené podkroví zaručovalo, že budeme mít pohodlí, a my tak měli před sebou vidinu bezpečné noci. Teplo bylo tak velké, že jsem se rozhodl spát na venkovní podestě. Ráno mi to ostatní záviděli. K našemu obrovskému překvapení a radosti jsme zjistili, že široko daleko jsme úplně sami. Ten tichý kousek karpatského ráje v tu chvíli patřil celý jen nám.

Jakmile padla tma, les kolem nás se proměnil v magicky tajemné divadlo. Z podkrovního nocležiště jsme otevřeným prostorem pozorovali, jak se nad korunami buků rozsvěcuje hustý koberec hvězd, jaký ve městě kvůli světelnému smogu není možné spatřit. Všude kolem vládlo hluboké ticho, které občas prořízl jen praskot větví, houkání sovy nebo zašustění listí, jak pod mýtinou procházela lesní zvěř. Tobík i Rozárka se schoulili do spacáků a fascinovaně ty neznámé zvuky karpatské divočiny poslouchali. Byl to přesně ten moment, kdy si člověk uvědomí vlastní malost uprostřed přírody, ale zároveň cítí absolutní klid a bezpečí rodinného kruhu. S pocitem, že jsme po dlouhé době skutečně odpojení od civilizace, jsme brzy usnuli hlubokým spánkem poutníků.

Výheň u Penzinské baby a stíny starých Huncokárů

Následující ráno jsme vstávali už v pět hodin, abychom do vypuknutí největších veder ušli co největší díl dnešní etapy. V podkroví altánu jsme si sbalili spacáky, naposledy se ohlédli k dřevěnému kříži a vyrazili na sever. Časný ranní pochod měl neopakovatelné kouzlo. Les se teprve probouzel, vzduch byl příjemně vlhký, mýtinu halil jemný lehký opar. Naše kroky vedly dál po červené magistrále Cesty hrdinů SNP, která nás v úseku od Dolního Červeného kříže směrem k Penzinské babě pohltila svými nekonečnými, hlubokými dubo-bukovými lesy. Povaha zdejších hor je fascinující. Nejsou tu žádné dramatické skalní štíty, Malé Karpaty v těchto místech připomínají spíše táhlé, vlnité hřebety, které jsou však nečekaně divoké a opuštěné. Stezka neustále mírně stoupá a klesá, vede vás po měkkém koberci z loňského listí pod korunami prastarých, mohutných buků, jejichž hladké šedé kmeny působí jako

sloupy v přírodní katedrále. V nižších polohách jim zase dodávají drsnější ráz duby. Drsnost podtrhovala i skutečnost, že jsme nenarazili na žádné kytky, ani lesní plody. Ráno sluneční paprsky jen tu a tam pronikaly skrze husté listoví, což nás chránilo před sílícím žárem. Čím blíže jsme ale byli k Pezinské Babě, tím více se projevoval horský charakter území. Najednou u Penzinské baby lesy začaly ustupovat horským loukám a průsekům. Nabízely první daleké výhledy na hřebeny Karpat zahalené v letním oparu. Cesta pod nohama občas zkameněla do podoby ostrých vápenců či břidlic. Byl to mírně náročný, čistý a tichý přechod zeleným srdcem západního Slovenska. Došla nám voda. Naštěstí se nám podařilo nabrat zásoby vody u jednoho z hotýlků, který sloužil jako zázemí pro místní karatistické oddíly.

Do horského sedla a zimního střediska Penzinská baba jsme dorazili přesně v půl dvanácté, právě když letní slunce začínalo intenzivně pálit. První kontakt s tímto místem byl však poněkud rozpačitý. Přestože jde o známé lyžařské centrum, většina zdejších budov působila otřesným, až apokalypticky zanedbaným dojmem, jako by se tu zastavil čas v hluboké minulosti. Vyčerpaní tropickým žárem jsme na travnatém svahu jedné z opuštěných sjezdovek rozbalili karimatky a pod žhnoucím nebem okamžitě blaženě usnuli. Když jsme se probrali, palčivé horko si vybralo svou daň, zásoby tekutin byly pryč a my museli znovu vyrazit hledat vodu. Narazili jsme však na nečekanou hradbu lidské neochoty. U jednoho z domů na mě místní paní místo pozdravu nevlídně vyštěkla: „*A to není otevřený bufet?*“ s tím, ať si jdeme koupit pití tam. Ani v samotné restauraci jsme nepochodili o moc lépe; personál se tvářil nanejvýš kysele a vodu nám dovolil natočit do lahví jen s velkou nevolí. Aby toho nebylo málo, neúprosná výheň zasáhla i děti. Tobíkovi i Rozárce se z vedra spustila z nosu krev, což nám dalo jasný signál, že přechod Karpat bude zátěžovou zkouškou.

Původně jsme sice měli v plánu na Pezinské Babě zůstat a přenocovat v tamní autobusové zastávce, ale neutěšený a depresivní stav celého střediska nás vyvedl z omylu. V takovém prostředí se nám nocovat nechtělo. Tobík a Rozárka si dojem vylepšili alespoň tím, že se chvíli pohoupali na tamní stromové houpačce, která byla snad jediným světlým bodem celého místa. Poté padlo rychlé a nekompromisní rozhodnutí: sbalit věci a pokračovat i v tom úmorném horku dál. Před námi leželo dalších osm kilometrů cesty skrze lesy k odpočívadlu Čermák, kde jsme doufali v lepší azyl. Cesta dál se proměnila v nefalšovanou letní zkoušku. Vedla několikakilometrovým, velmi ostrým stoupáním, kde se horký vzduch téměř nehýbal. Slunce páliло, nohy se pletly únavou a my už pomalu ani nedoufali, že v tom vyprahlém hřebeni najdeme nějaké pěkné místo, kde by šlo přečkat noc. A pak se stal malý zázrak. Hustý les před námi náhle ustoupil a do očí nám padla zelená oáza, nádherná a prostorná Čermáková lúka (590 m n. m.) Na okraji mýtiny stál pohostinný dřevěný přístřešek s velkým ohništěm. Pokladem pro nás byla také tamní křišťálově čistá studánka s vydatným pramenem, u kterého jsme okamžitě uhasili spalující žízeň.

Samotné místo nese hlubokou a dojemnou historii. Na okraji louky stojí osamělý kamenný náhrobek, který je mementem starého zaniklého hřbitova. Odpočívá tu rodina Csermakova. Konkrétně Josef Csermak (1817–1895) byl městským dřevorubcem, jeho manželka Mária a jejich čtyři děti – Jozef, Alojz, Rozálie a Terézie, které bohužel zemřely v dětském věku. Csermakovi patřili k takzvaným Huncokárům, horským dřevařům německého původu, kteří v těchto lesích žili po staletí v naprostém souladu s přírodou. Na Čermáku jsme se opět setkali s hřejivou lidskostí. V tábořišti už totiž pod přístřeškem odpočívali čtyři vysokoškolští studenti. Byli přátelští, milí a okamžitě nás přivítali mezi sebe. Dva z nich šli pěšky až z Bratislavy. I když teploměr stále ukazoval úmorných 40 °C a vzduch byl horký, s velkým zájmem a obdivem si s námi začali povídat o naší rodinné pouti, o dětech a našich zážitcích. Tobík i Rozárka úplně zapomněli na krvácení z nosu i únavu; byli ze všeho naprosto nadšení. Na té kouzelné mýtině v nich znovu vzplála čistá radost z velkého dobrodružství. Spíme na měkké trávě pod obrovským rozsochatým bukem.

Polední azyl u Ámona

Ráno vstáváme opět v pět ráno, abychom do dvanácté hodiny ušli co nejvíce a pak si jako každý den v největších vedrech na čtyři hodiny lehli někam do trávy. Tak to budeme dělat až do konce naší cesty. Všichni si uvědomujeme, že je to to ten nejlepší způsob pro putování ve vedrech. S dalším dnem jako by někdo mávnutím kouzelného proutku změnil kulisy celého našeho putování. Charakter krajiny se začal proměňovat. Dosud zaoblené, měkké malokarpatské hřbety náhle vystřídaly ostře řezané,

bělostné vápencové skály. S touto vápencovou proměnou však rázem ožila i zdejší příroda. Kolem nás se začaly objevovat koberce pestrobarevných horských květin, nad kterými tančily desítky nádherných motýlů. Byli jsme v úžasu, když se nám hned několikrát přímo před očima v celé své kráse ukázal vzácný otakárek fenyklový a hned za ním i neméně úchvatný otakárek ovocný. Tahle hmyzí aristokracie nás provázela i ve chvílích, kdy jsme odbočili z hlavní trasy a vystoupili na některé z dechberoucích vyhlídek, jako byl například panoramatický vrchol Vápenka. Teploměr ukazoval 38 °C. Naštěstí nás stezka vedla převážně schované pod hustými korunami bukových stromů, které nám poskytovaly milosrdný stín. Terén nám ale nedal nic zadarmo; prudká, spalující stoupání se nekompromisně střídala s neméně strmými klesáními na vápencové šotolině.

Přesně ve 12:00 hodin jsme dorazili na Ámonovu lúku (560 m n. m.). Jako oáza na poušti se před námi objevilo klidné místo s útulnou dřevěnou boudou, kamenným ohništěm a životodárnou studánkou s pramenem. Na nic jsme nečekali a okamžitě zavedli náš osvědčený rituál. U chladné vody jsme doplnili zásoby, přeprali si oblečení, uložili se do stínu a dospali únavu. Já jsem si opřel záda o stěnu boudy a dál listoval Lefebbvrovou knihou.

Ámonova lúka v sobě ukrývá fascinující kus historie horských samot. Svě jméno dostala po slavném huncokárovi Ámonu Gažim (1847–1908), který byl ve své době skutečnou celebritou zdejších lesů. Huncokáři (ze zkomoleného německého *Die Holzhacker* – dřevorubci) byli německy mluvící lesníci, které si sem v 18. a 19. století pozvali tehdejší páni, aby jim pomohli s odbornou správou lesů. Žili nesmírně skromně, odříznutí od světa v malých izolovaných usedlostech na malokarpatských samotách. Huncokáři měli vlastní jazyk, tradice i podobu křesťanského náboženství. Byli endogamní, sňatky uzavírali především s jinými huncokárskými rodinami. Ámon Gaži byl známý jako geniální znalec každého stromu, byliny i skrytých jeskyní. Dokonce i doboví pražští průvodci z přelomu století tehdejším turistům radili, že pokud chtějí prozkoumat tajemná lesní zákoutí a jeskyně v okolí, cestu k

nim zná jediné pan Ámon žijící na své javorinské samotě. S manželkou zde vychovali 11 dětí. Po jeho smrti v roce 1908 zde rodina žila dál, dům však po druhé světové válce opustili a dnes z této legendární huncokárské usedlosti zbyla jen ruina kamenného sklepa, která stojí jen pár kroků od naší útulny jako němý svědek starých časů.

Po odpočinku pokračujeme do samot Brezinky. Ve stínu je 33°C. Spíme na louce. Večer kolem nás létají obrovští roháči. Tobík i Rozárka už druhý den žasnou nad jejich krásou. Našli i mrtvé jedince a snaží se je uchovat a donést domů. Někteří jedinci měří i víc než 8 cm.

Tatranští titáni v útulně Jozefa Maka

Následující ráno jsme pokračovali v cestě směrem do vesnice Buková. Cestou se před námi začala krajina otevírat, vápencové hřebeny ustoupily. Poprvé jsme spatřili ovocné stromy lemující stezku. Neklamné znamení, že se blížíme k civilizaci. Hlavním úkolem bylo doplnit vodu. V Bukové jsme zamířili rovnou do obchodu a nákupní košík se bleskově proměnil v hotovou hostinu. Velká hostina kombinující mléčné výrobky, studenou zmrzlinu, ovoce a slané chipsy v tom horku však brzy vyvolala odezvu. U mě byla reakce těla radikální a velmi rychlá, Tobíka zase začalo silně bolet břicho. Trápení naštěstí brzy skončilo. Po pár kilometrech ho navíc vystřídala čistá radost, když jsme u cesty objevili první letošní sladké maliny. A o kus dál přišlo hotové vysvobození, narazili jsme na retenční nádrž. Skočili jsme do chladné vody a koupali se v naprostém blahu.

Předpověď hlásila odpolední deště. Po dvaceti kilometrech jsme úspěšně došli k neuvěřitelně pohodlné a krásné útulně Jozefa Maka. Tato moderní dřevěná stavba zde vyrostla v roce 2023 díky spolupráci Trnavského samosprávného kraje, Krajské organizace cestovního ruchu a turistických nadšenců. Postavili ji na základě architektonické soutěže, aby dálkovým chodcům na Cestě hrdinů SNP poskytla bezpečné, moderní a estetické útočiště. Svě jméno nese po slavné literární postavě spisovatele Jozefa Čígera-Hronského, Jozefu Makovi, který symbolizuje nezdolnost, vytrvalost a schopnost snášet i ten nejtěžší osud, což k dálkovým turistům dokonale sedí.

Stavba byla luxusní. Zbývalo jen nalézt vodu. Vydal jsem se ji tedy hledat a po několika kilometrech chůze jsem ji úspěšně našel u sadu poblíž jedné hájovny. Vrátil jsem se, chvíli jsme odpočívali a četli si, ale navečer se ukázalo, že na ráno budeme potřebovat větší zásoby vody než máme. Tentokrát se pro vodu odhodlaně vydala Terezka s Rozárkou. Jenže v lese si popletly strany a vyrazily přesně opačným směrem. Zatím jsem uvařil večeři. Holky ušly úctyhodných pět kilometrů, ale nenašly vůbec nic. Mezitím začalo venku pršet v souladu s předpovědí. Holky se vrátily zpět do útulny promoklé, a s prázdnýma rukama. Nezbývalo než nasadit pláštěnku, která se ukázala být zvetšelá, a vydat se pro vodu znovu, tentokrát sám. Trochu jsem zmokl, ale v tom teplém letním dešti to vlastně vůbec nevadilo.

Když jsem se vrátil, v útulně vládla kouzelná, hřejivá atmosféra. Terezka tam totiž objevila knížku o tatranských vysokohorských nosičích, kteří na vlastních zádech zásobují chaty v Tatrách. Začala nám z ní nahlas předčítat a my všichni, včetně dětí, jsme poslouchali se zatajeným dechem. Žasli jsme nad

tím, co lidské tělo dokáže. Dozvěděli jsme se například, že běžná ‚lehká‘ vynáška u nich znamená naložit si na záda až 60 kilogramů. Za každý vyneseny kilogram přitom dostávají pouhé jedno euro. Ti nejzdatnější takto s obrovským nákladem stoupají do strmých svahů až pětikrát denně. Fascinoval nás příběh dvaosmdesátiletého pana Lacka Chudíka, který ještě v tomto úctyhodném věku dokázal vynést třikrát denně padesátikilový náklad. Samotná dřevěná krosna neboli konstrukce, na kterou se zavazadla a sudy vážou, přitom sama o sobě váží 8 kilogramů. Někteří borci nosí běžně 80 až 90 kilo. Tato těžká tradice se nevyhýbá ani ženám. První byla paní Hudáčková, která vynášela spolu s manželem. Tereška nám přečetla i historickou perličku z 30. let, kdy se stavěla visutá lanovka na Lomnický štít. Tehdy jedno obří, dva kilometry dlouhé ocelové lano, muselo na vrchol vynést třicet chlapů, kteří si ho na sebe navázali a společně stoupali skalním terénem. A korunu všemu nasadil příběh nosiče, který na Téryho chatu vynesl v jednom kuse celou pec vážící neskutečných 137 kilogramů!

Seděli jsme v suchu a bezpečí útulny. Venku bubnoval do střechy tiše déšť, a my jsme pod vlivem neuvěřitelných příběhů o lidské síle a ocelové vůli cítili hlubokou úctu k lidem, kteří vedou tento ojedinělý způsob života. Cesta hrdinů SNP nám opět ukázala svou magickou tvář. Kolem šesté odpoledne se spustil vytrvalý déšť, který s neutichající intenzitou bubnoval do modřínové střechy útulny až do samého rána. Zvuk kapek nás spolehlivě uspal a v suchém, provoněném dřevěném interiéru se nám odpočívalo jako v bavlnce. Ráno nás však čekala odměna, obloha se jako zázrakem úplně vyjasnila. Po vydatné snídani a sbalení batohů jsme s novou energií otevřeli dveře a vykročili do nádherně svěžího, deštěm omytého vzduchu dál na Cestu hrdinů SNP.

Když fakta narážejí na hradby aneb lekce demokracie podle kastelána

Naše kroky směřovaly do Dobré vody, malebné podhorské vesnice skryté v dolině Malých Karpat. Hned na návsi obce jsme objevili to, co její název slibuje, vydatný pramen lahodné, osvěžující vody, která pro nás po byla hotovým požehnáním. V zapadlém vesnickém obchůdku jsme se rozhodli doplnit zásoby. Náš nákupní seznam mluvil jasně: jogurty, čerstvý chleba, zmrzlina a nějaké ty dobroty pro děti. U pokladny jsme se dali do řeči s místní prodavačkou a okamžitě jsme si padli do noty. Ukázalo se, že je to také vášnivá turistka. Nadšeně nám vyprávěla o své třináctileté dceři, která si letos za odměnu k vysvědčení nepřála žádné dárky, ale pořádnou horskou túru. Atmosféra v obchodě nabrala na síle, když přešla k zážitku z Malé Fatry, kde během jedné cyklotúry potkala medvěda. Nejprve si ho vůbec nevšimla a on jí také ne. Ocitla se od něj pouhé tři metry, tváří v tvář! Když se střetli pohledem, šelma se za ní dokonce rozběhla. ‚Když jsem mu ujela, úplně jsem se rozklepala,‘ vyprávěla nám s úsměvem, ‚ale od té doby už z medvědů strach nemám.‘ Byla k nám nesmírně štedrá, na celý nákup nám dala

milou slevu, a k tomu ještě Tobíka nechala, aby si vytočil kolo štěstí. Schválně ho pro něj nastavila tak, aby vyhrál padesátiprocentní slevu na všechno.

Sladkou odměnu v podobě zmrzlin jsme si vybalili na lavičce před prodejnou. Poklidné rodinné dopoledne ale zničehonic rozrazil svérázný místní chlapík, který ke mně bez jakýchkoliv okolků přišel, zabodl do mě pohled a slovensky spustil „Prečo si neoholíš fusy?“ „Po Pohotově jsem mu opáčil: „Prečo sa neoholíte vy?“ Chlap se nenechal vyvést z míry: „Ja to potrebujem.“ „Ja tiež!“, zazubil jsem se a uzavřel tím tuhle rázovitou debatu. Bylo jasné, že má problém s jinakostí. V centru obce jsme narazili na naučné tabule s historickými fotografiemi, které odkrývaly zapomenutou minulost. Na počátku 20. století totiž byla Dobrá Voda významným průmyslovým. Hrabě Jozef Pálffy, kterému patřily zdejší kopce i vesnice, a pro kterého pracovali zmiňovaní Huncokári jako Ámon Gaži, zde nechal vybudovat rozsáhlou úzkokolejnou síť o rozchodu 600 mm, která spojovala zdejší chemickou továrnu a pily se Smolenicemi. Vagonky naložené dřevem z malokarpatských lesů sjížděly dolů často jen samospádem. Celá železnice před svým zánikem v roce 1960 měřila úctyhodných 70 kilometrů.

Vesnice je však nejvíce hrdá na svého nejslavnějšího obyvatele. Působil zde národní obrozenec, kněz a básník Ján Hollý (1785–1849). Hollý, přezdívaný ‚slovenský Homér‘, sem přišel na sklonku života poté, co při ničivém požáru fary v Madunicích přišel o všechnen majetek a zdraví. V Dobré Vodě našel útočiště u svého přítele faráře Lackoviče a právě zde ho v roce 1843 navštívila delegace štúrovců (Ľudovít Štúr, J. M. Hurban a M. M. Hodža), aby od starého mistra získala požehnání pro uzákonění nové spisovné slovenštiny. Hollý je na místním hřbitově i pohřben a jeho pomník zdobí verše L. Štúra.

Když jsme však vesnici opustili a vydali se po červené značce dál za vesnici směrem ke zřícenině hradu, nálada v mžiku ztěžkla. Cesta nás dovedla pod Šibeniční vrch, kde se v hlubokém lesním šeru skrývá zanedbaný a zpustlý židovský hřbitov. Mezi náletovými dřevinami tu tiše tlí necelé tři desítky náhrobků pokrytých lišejníkem a popsaných starým hebrejským písmem. Hřbitov patřil malé židovské komunitě, rodinám Sonnenfeldů a Fischerů. Pohled na tato zapomenutá, opuštěná svědectví lidských osudů, nad kterými kdysi stávala šibenice starého popraviště, v nás vyvolal hlubokou tíseň. Klademe si otázku, jaký byl asi osud těchto rodin za války? Zrychlili jsme krok, abychom nechali stíny minulosti za zády a stoupali dál k hradním zdem. Cestou jsme našli u kontejneru dva úplně nové páry bosochodek, které jako by byly připravené pro naše děti. Perfektně jim padly. Zejména Rozárka si je hned oblíbila.

Místní hrad Dobrá Voda nás hned při příchodu překvapil nečekanou velikostí. Se svou rozlohou 0,84 hektaru se totiž řadí k vůbec největším hradům na celém Slovensku. Byl postaven na přelomu 13. a 14. století králem jako strážní bod. Později ho vlastnil slavný Matúš Čák Trenčanský, pak šlechtický rod Országhů, který jej výrazně opevnil, a nakonec Erdődyové. Po ničivém požáru v roce 1762 však hrad zpustl a proměnil se v ruinu. V současnosti zde probíhá rozsáhlá, dlouholetá obnova, kterou vedou dobrovolníci a památkáři. Vysekávají náletové dřeviny, staticky zajišťují bortící se paláce a konzervují zdivo. Na jednom takovém úseku hradeb právě pracovala parta dělníků, a tak jsme se dali do řeči s místním kastelánem.

Hovor byl zpočátku velmi přátelský a nesl se čistě v rovině středověkých stavebních technologií. Kastelán nám s nadšením vysvětloval postupy středověkých zedníků, jak se správně míchá dobová vápenná malta a jak se do ní přidává písek a další složky. Pak mě ale zvědavost zavedla k našemu předchozímu zážitku a zeptal jsem se ho, zda neví něco bližšího o osudech místní židovské komunity, jejíž zpusťlý hřbitov leží kousek pod hradem. V tu ránu se přátelský hovor zlomil o sto osmdesát stupňů

a atmosféra nepříjemně zhoustla. Hned první větou mi s ledovým klidem začal vysvětlovat, že Židé na Slovensku vlastně za války zas tak netrpěli a měli se tu dobře. Tvrdil, že jelikož byli bohatí, jednoduše se z deportací vykoupili. Současný žalostný stav židovského hřbitova je pak podle něj čistě jejich vlastní ‚vizitkou‘. Prohlásil, že je to povinnost židovské komunity se o své mrtvé postarat, a to, že je hřbitov zarostlý, je pro něj přímým důkazem toho, jací to jsou lidé.

Zůstal jsem na něj nevěřícně zírat. Řekl jsem mu, že to přece nemůže myslet vážně, a hned jsem v číslech předestřel krutá historická fakta o holokaustu na Slovensku. Připomněl jsem mu, že válečný Slovenský stát patřil k nejhrošlivějším spojencům nacistického Německa a byl vůbec prvním satelitním státem, který dobrovolně odsouhlasil deportace vlastních židovských občanů. Slovenská vláda dokonce za každého deportovaného člověka platila Třetí říši takzvaný osidlovací poplatek 500 říšských marek. V koncentračních a vyhlazovacích táborech, jako byla Osvětim či Treblinka, bylo v průběhu válečných let systematicky vyvražděno přes 70 000 slovenských Židů – tedy zhruba 80 % tehdejší tamní židovské populace. Zpustošené hřbitovy jsou výsledkem toho, že celé rodiny byly vyhlazeny a prostě nezbyl nikdo, kdo by na ty hroby položil kamínek, natož se o ně staral. Kastelán se však nenechal zvíkat a bleskově přepnul na jinou kartu. Začal tvrdit, že skutečnou genocidu spáchali naopak Maďaři, a to na Slovácích. Rozohnil se, že v Maďarsku kdysi žilo půl milionu Slováků a dnes jich tam zbylo sotva deset tisíc. Spletl si přitom přirozenou, masivní asimilaci a dobrovolnou poválečnou výměnu obyvatelstva (kdy se v letech 1946–1948 desítky tisíc Slováků z Maďarska samy přestěhovaly zpět do vlasti) s cíleným průmyslovým vyvražďováním.

Když jsem viděl tu neústupnost, nedalo mi to a zeptal jsem se ho, z jakých zdrojů své informace čerpá. Vyzval jsem ho, ať jmenuje konkrétní autory a tituly historických knih, s tím, že mám o tomto tématu celkem přehled a o slovenském holokaustu jsem četl různé odborné práce. Kastelán se na mě ale jen pohrdavě podíval a odsekl, že historici si všechno jenom vymýšlejí. V tu chvíli už ztratil jakékoli zábrany a začal mne osobně napadat. Rozohnil se, že prý ‚toto je tá vaša demokracia. Keď má niekto iný názor, tak demokracia končí‘. Reagoval jsem, že skutečná demokracie musí stát na respektu k pravdě a ověřitelným faktům. Na to mi sebevědomě odvětil, že on sám zná pravdu moc dobře a jsou to právě historici, kdo ji neustále překrucují. Když jsem se ho znovu, už naposledy, zeptal, odkud tedy svá tvrzení bere, nebyl schopen odpovědět vůbec nic. Jen tam stál, obklopený hradbami, které pomáhal opravovat, v zajetí vlastních neprostupných předsudků. Vyjádřil jsem jen hlubokou lítost nad tím, jak nešťastným směrem se náš rozhovor stočil, otočili jsme se a z hradu odešli.

Tento rozhovor v nás zanechal hlubokou pachuč. Rychle jsme se rozloučili a pokračovali dalších devět kilometrů na Starou chatu. I děti, Tobík i Rozárka, ze slov a tónu toho muže okamžitě vycítily, že to, co na hradě zaznělo, bylo odporné, nespravedlivé a hluboce šokující. Celou cestu lesem jsme šli

v tichosti. Ten náhlý střet s temným, neústupným lidským předsudkem uprostřed krásné slovenské přírody jsme zkrátka nemohli dostat z hlavy.

Na Starou chatu, která je už roky opuštěná, ale poskytuje skvělé útočiště poutníkům, jsme došli s modlitbou růžence na rtech kolem druhé hodiny odpoledne. Zde jsme měli přespat na zápraží, ale to bylo plné mladých turistů, které jsme potkali s batohy již na hradě. Po chvíli se ale zvedli a pokračovali dál. Na terase jsme našli opuštěnou hamaku. Tobík se v ní hned rozvalil a následující noc v ní spala Rozárka. Zatímco jsme děti nechali odpočívat v bezpečí Staré chaty, vydali jsme se s Terezkou na otočku pro zásoby vody dolů do Brezové pod Bradlom. Čekalo nás pět kilometrů tam a pět zpět. Měl jsem pro ni ale schované jedno velké překvapení. Návštěvu tamního Muzea architekta Dušana Samuela Jurkoviče. Cestou nás čekal ještě jeden nečekaný návrat k rannímu tématu. Potkali jsme dva cyklisty, kteří seskočili z kol a přátelsky se s námi dali do řeči. Když během hovoru vyšlo najevo, že jsou oba přímo z Dobré Vody, svítla ve mně naděje. Říkal jsem si, že od místních rodáků se konečně dozvím nějaké hlubší, osobní střípky o osudech tamních židovských rodin, které by mi pomohly pochopit minulost té zpustlé mýtiny v lese. A tak jsem se opatrně znovu zeptal, jestli nevědí něco o židovské komunitě v Dobré vodě. Jejich reakce sice nebyla tak agresivní a plná zjevné zášti jako v případě hradního kastelána, ale ve svém jádru se bohužel nesla v děsivě podobném duchu. Bez emocí, jako by šlo o naprosto samozřejmý fakt, mi vysvětlili, že Židé pro ně byli a jsou zkrátka cizorodý element, který s místními lidmi neměl a nemá nic společného. Žádný soucit, žádné pochopení tragédie, jen chladná, neviditelná zeď, kterou kolem nich většinová společnost vystavěla tehdy, a kterou v myslích udržuje dodnes. Znovu se nám potvrdilo, jak hluboko pod povrchem jsou tyto předsudky v lidech zakořeněné a jak snadné je pro někoho vymazat ze společné paměti sousedy, kteří s nimi po generace sdíleli stejný kraj.

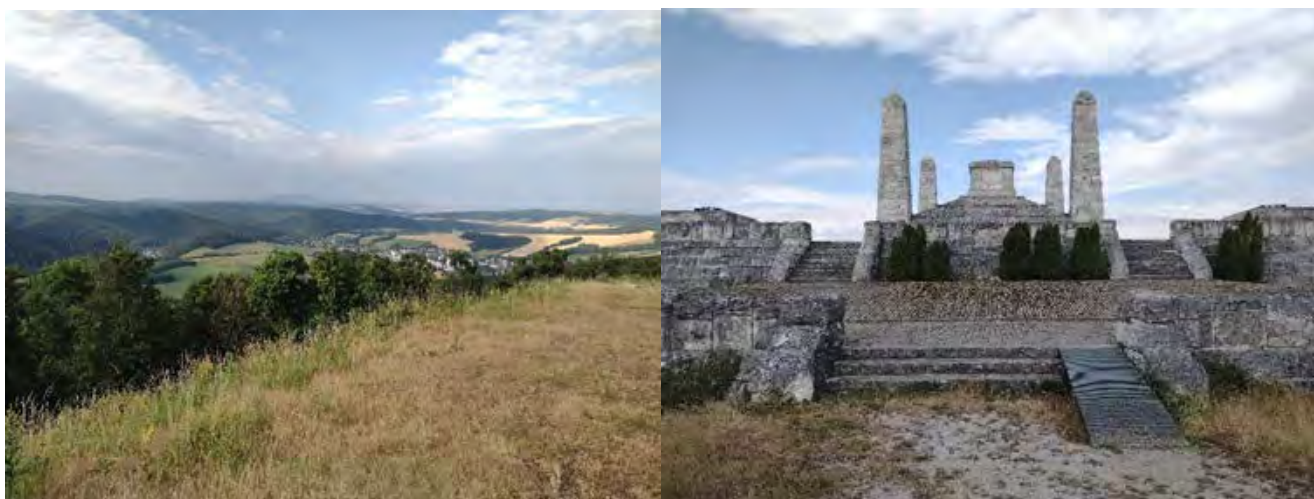
V Brezové pod Bradlom jsme nejprve vklouzli do místního obchodu pro pár drobností a zmrzlinu, dětem jsme koupili meloun a nějaké ovoce, ale pak už naše kroky patřily architektuře a historii. Samotná prohlídka nakonec dalece překonala veškerá naše očekávání. O muzeum se totiž stará a nesmírně zasvěceně jím provází přímo tvůrce jeho celého konceptu, skvělý muzeolog Matúš Valihora. Jeho průvodní slovo bylo mimořádně poutavé, hluboké a fundované. Na každou naši všetečnou otázku dokázal bleskově a kompetentně odpovědět s přímým odkazem na historické prameny. Na závěr expozice jsme se zastavili u staré archivní fotografie místní, dnes již bohužel zaniklé synagogy. S mírnou obavou a čerstvou vzpomínkou na kastelána z hradu jsem se pana Valihory zeptal, zda ví něco o osudech zdejší židovské komunity. Jeho reakce byla pravým opakem toho, co jsme zažili dopoledne. Dostalo se nám zcela vyčerpávající, hluboce objektivní a historicky přesné odpovědi bez jakýchkoli mýtů či předsudků.

Brezová pod Bradlom není jen obyčejným podhorským městečkem, ale jedním z nejdůležitějších center slovenských dějin a národního „probuzení“. V revolučním roce 1848 byla Brezová ohniskem

slovenského povstání, kdy zde pod vedením Jozefa Miloslava Hurbana došlo k prvním ozbrojeným střetům za svobodu Slováků. Kraj pod Bradlem je navíc hluboce spjat se dvěma významnými velikány slovenské kultury a státnosti, již zmíněným architektem Dušanem Jurkovičem, který vtiskl regionu jeho nezapomenutelnou tvář, a zejména pak generálem Milanem Rastislavem Štefánikem, klíčovým spoluzakladatelem Československa, který se narodil v sousedních Košariskách.

Návštěva muzea pro nás byla dokonalým balzámem na duši a skvělým protipólem k rannímu hradnímu incidentu. Setkání s Matúšem Valihorou pro nás mělo důležitý význam. Získali jsme zpět víru v sílu faktů a elementární lidskou slušnost. S plnými lahvemi vody a hlavou plnou Jurkovičových linií jsme se v podvečer začali vracet nahoru na Starou chatu za dětmi, abychom uvařili fazole s nudlemi a udělali si ovocnou hostinu.

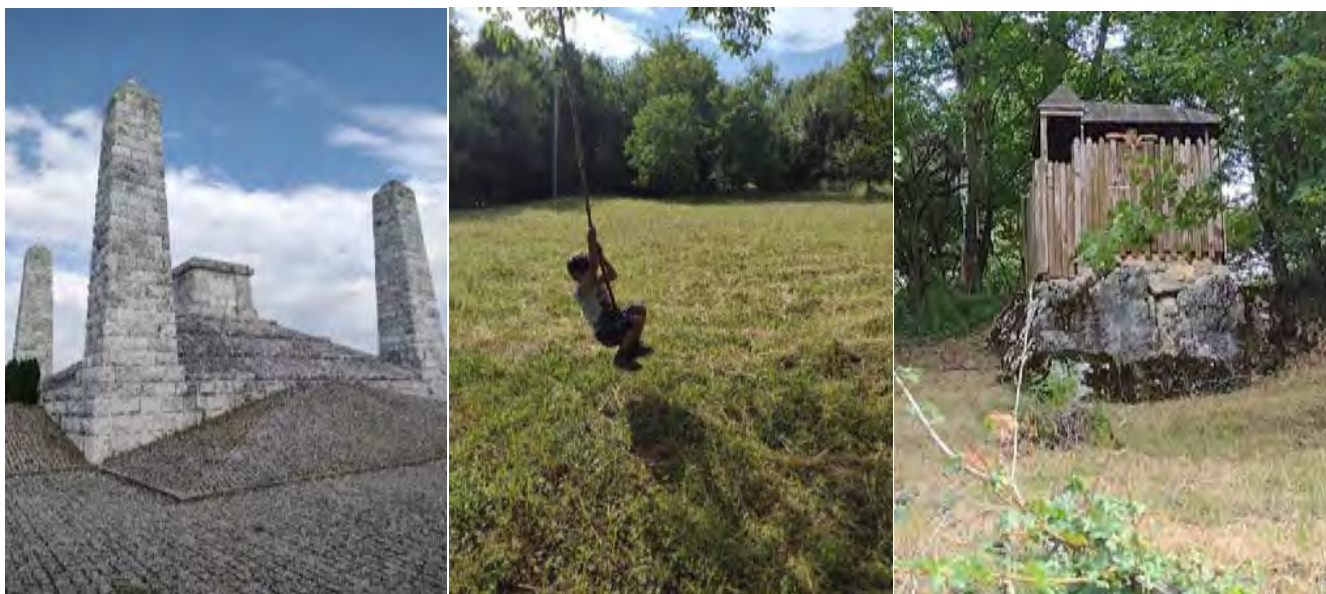
Vůně moruší a teplo lesního sena

Následující ráno jsme se sbalili a pokračovali v naší pouti směrem na Myjavu. Cesta nás vedla vzhůru k samotnému vrcholu Bradla. Než jsme však u monumentu stanuli, čekalo nás na lesní stezce jedno naprosto dechberoucí setkání. Potkali jsme mladou krásnou ženu, která se u nás zastavila a dala se s námi do velmi otevřeného a přátelského rozhovoru. Jmenovala se Eva a bylo jí 44 let. Když nám prozradila svůj příběh, zůstali stát jsme v němém úžasu. Eva šla celou Cestu hrdinů SNP úplně sama. Trasu dlouhou přes 770 kilometrů se rozhodla zdolat za neuvěřitelných deset dnů. Dnešek byl jejím úplně posledním dnem na cestě. Za sebou už měla prvních ranních deset kilometrů a do cíle na Děvině jí zbývalo posledních zhruba 115 kilometrů. S klidem a naprostým odhodláním v hlase nám říkala, že dnes už to prostě dojde. Eva byla štíhlá, na první pohled nijak extrémně „namakaná“, působila neobyčejně skromně, mile a vlastně docela obyčejně. Svěřila se nám, že takhle intenzivně chodí teprve dva roky – od té doby, co vypustila své dospělé děti do světa a našla nový smysl v překonávání vlastních limitů. Setkání s touto tichou hrdinkou z masa a kostí nás neskutečně občerstvilo a vlilo nám do žil novou inspiraci.

Teprve s odstupem času, když jsem sepisoval tyto řádky, jsem si v Denníku N přečetl rozhovor, který ve mě vyvolal vlnu naprostého úžasu. Zjistil jsem totiž, že onou nenápadnou ženou na lesní stezce byla ekonomka a učitelka Eva Mareková. Osud tomu chtěl, že jsme ji na hřebeni potkali přesně ve chvíli, kdy v přímém přenosu bez jakékoliv nadsázky přepisovala sportovní dějiny. Ta milá, obyčejně působící maminka od rodiny, se kterou jsme si tak lidsky popovídali, totiž dokázala něco naprosto nemyslitelného. Bez jakéhokoliv podpůrného týmu, zcela osamoceně a jen s devítikilovým batohem na zádech, zdolala Cestu hrdinů SNP napříč Slovenskem v novém, naprosto fenomenálním ženském rekordu. Časomíra se na bratislavském Děvině zastavila na hodnotě 10 dní a 59 minut, čímž z

předchozího historického maxima ukrojila neuvěřitelných 38 hodin! Člověku se až tají dech, když si uvědomí, že to, co nám na kopanické stezce připadalo jako příjemné setkání s odhodlanou turistkou, byl ve skutečnosti jeden z nejúchvatnějších ultravýtrvaleckých výkonů v celé historii slovenských hor.

Plní dojmů z rozhovoru s Evou jsme po chvíli konečně dorazili k samotné Mohyle M. R. Štefánika. Právě nad Brezovou se totiž tyčí místo Štefánikova posledního odpočinku. Monumentální Mohyla na Bradle (1928) je považována za Jurkovičovo vrcholné celoživotní dílo. Jurkovič ji koncipoval s neuvěřitelným citem pro krajinu a symboliku. Celé terasovité dílo evokující starověké či jihoamerické stupňovité pyramidy a dávající místu posvátný charakter, je postaveno z bílých kvádrů travertínu, což způsobuje, že památník za slunečných dnů září do dalekého okolí jako maják. Z horní terasy vystupují čtyři mohutné, 12,5 metru vysoké sloupy představující čtyři oběti tragické letecké havárie z roku 1919 (generála Štefánika a tři italské letce).

Zatímco Tereзка s Rozárkou byly nedočkavé a vyrazily k travertinovému monumentu napřed, já jsem s Tobíkem kousek dál objevil skvělé zpestření, velké venkovní šachy. Na nic jsme nečekali, rozestavili obří figury na dlážděnou šachovnici a pustili se do hry. Pro Tobíka to byla první opravdová šachová partie v jeho životě a s nesmírným soustředěním promýšlel každý tah s králem i pěšci. Po skončení zápasu jsem v místním baru vzal dětem za odměnu vychlazené plechovky coca-coly na osvěžení. Pak jsem vystoupal po kamenných terasách až k obeliskům na samém vrcholu mohyly, opřel se o sněhobílý spišský travertin a začal si plnými doušky užívat ten nekonečný, majestátní výhled na zvlněný kraj Kopanic. Všechny ty těžké myšlenky z předchozího dne jako by vítr z hřebenů nadobro rozfoukal.

Cestou do Myjavy se krajina stále víc otevírala a měnila v malebný kraj zvlněných Kopanic. Tobík na jedné z horských luk nadšeně válel sudy. Tyto prosluněné úseky nám připravily hotové ovocné hody. U stezky jsme konečně hojně nacházeli keře divokých malin, stromy obsypané třešněmi, keříky josty, ptačinky a k našemu velkému překvapení dokonce i sladké moruše. V malé vesničce Polianka se ukázala pověstná kopaničářská pohostinnost. Místní pan starosta nám v budově úřadu ochotně nechal dobít vybité mobilní telefony. Po krátké svačině jsme putovali dál. V samotné Myjavě na nás čekaly poslední velké nákupy a doplňování zásob před závěrečnými kilometry. Do batohů jsme naložili dobré jogurty, šťavnaté broskve, křupavé čerstvé pečivo a pizzu. Zatímco jsme odpočívali, Tobík s Rozárkou se skvěle vyřádili na místním dětském hřišti. Právě v Myjavě na nás ale čekal další kuriózní a nečekaný nález celé výpravy. Někdo nechal u popelnic vyskládanou celou krabici obsahující 26 malých, netknutých ovocných džusů Capri-Sun. Děti na ten poklad zíraly jako na zjevení. Okamžitě jsme krabici zabalili s sebou a ty chladivé sladké džusy si s obrovským blahem vychutnávali po doušcích až do samého večera.

Na čelní fasádě bývalého obchodního domu Prior v centru Myjavy jsme si všimli monumentálního reliéfu z r. 1984. Dílo nese název „Tradície Myjavy“ a namísto tehdy běžné politické ideologie se hluboce obrací k regionální identitě, folklóru a každodennímu životu obyvatel rázovitého kraje Kopanic. Rozsáhlá kompozice zachycuje stylizované postavy tradičních myjavských muzikantů hrajících na cimbál, housle a basu, které doplňují tančící páry v místních krojích. Druhá část reliéfu oslavuje kopaničářské sepětí s přírodou a tradiční řemesla skrze motivy zemědělských klasů, tkaní a práce se dřevem. Třetí část je věnována tvořivé lidské práci, tradičním řemeslům jako tkalcovství či tesařství a sepětí člověka s půdou skrze motivy zemědělských klasů. Zásadní vyvrcholení celého díla však představuje čtvrtá část, která se jednoznačně obrací k revolučním tradicím Myjavska. Dynamické figurální kompozici dominuje motiv povstalců se zbraněmi a vztyčenou zástavou, což je přímý odkaz na revoluční události roku 1848, kdy se Myjava stala centrem slovenského národního obrození štúrovců. Sochař sem zároveň paralelně vložil odkaz na partyzánský odboj v Bílých Karpatech během Slovenského národního povstání v roce 1944. Celý podklad je protkán drobnými geometrickými strukturami v duchu geometrické abstrakce, jež přímo odkazují na vzory z myjavských výšivek a tkaných kobereců.

Autorem tohoto modernistického monumentálního díla je významný slovenský sochař, medailér a designér Štefan Šicko, který na realizaci průřelí úzce spolupracoval s architekty samotné stavby. Šicko postavy a nástroje neztvárňuje anatomicky věrně, ale přetváří je do ostře řezaných bloků a plošných siluet, které vystupují z fasády. Pro reliéf je klíčová mistrovská práce s materiálem. Autor využil drsnou texturu litého kamene a vymývaného betonu, jejíž střídání s hladkými plochami vytváří na fasádě dynamickou hru světla a stínu.

Když jsme nechali město za zády a stoupali dál, objevili jsme na samotném okraji lesa schované hřiště, kde si děti s novou energií z džusů ještě jednou parádně pohrály. U nedalekých domů jsme od místních lidí nabrali čerstvou vodu do lahví a vydali se na závěrečný večerní pochod směrem na Jurašovu lúku.

Toto místo v lesích pod hřebenem Bílých Karpat se pro nás stalo skutečnou oázou. Děti si s nadšením ustlaly přímo v dřevěném turistickém přístřešku, kde jsme uvařili teplou kukuřičnou večeři, zatímco já s Terezkou jsme pro sebe objevili dokonalý luxus v podobě voňavého, teplého seníku kousek opodál. Zachumlali jsme se do spacáků hluboko do suché trávy a zažili noc, jaká neměla obdoby. Tak neskutečně dobře a hluboce jsme se za celou Cestu hrdinů SNP ještě nevyspali. Vůně sena, ticho karpatské noci a bezpečí rodiny. Byl to zkrátka náš hotový, zasloužený ráj.

Běžcům v patách, cyklisté v cestě a dvacet poutníků v lesní útulně

Ráno v seníku na Jurašově lúce bylo jako z pohádky. K snídani jsme si dali čerstvou mozzarellu a idylu dokreslil moment, kdy kolem našeho tábořiště tiše projela rodina na koních. Hned poté jsme hodili batohy na záda a začali ukrajoval první metry stoupání na Velkou Javorinu (970 m n. m.), nejvyšší vrchol celých Bílých Karpat. Cestou nahoru se ukázalo, jakou má náš Tobík neskutečnou fyzickou a zápal. Když nás totiž míjela skupina ultramaratonských běžců, Tobík se na ně bez váhání přilepil a běžel s nimi v jejich tempu snad víc než kilometr. Když jsem ho nakonec musel zastavit a nedovolil mu běžet s nimi dál do hor, byl chvíli upřímně smutný. Čím výše jsme stoupali, tím hustší byl cyklistický provoz. Potkávali jsme stále víc a víc cyklistů, jejichž chování na stezce v nás ale vyvolávalo spíše rozhořčení a

bezmoc. Neměli zvonky a očividně žili v pocitu, že celá lesní cesta patří jenom jim a my pěší jsme pro ně jen otravná nepřijemnost. Vůbec jim nedocházelo, že divokou jízdou z kopce bez jakéhokoli varování přímo ohrožují nás, a hlavně malé děti, které jim v lesním tichu mohou vteřinu před srážkou nevědomky vstoupit do dráhy. Namísto omluvy nebo opatrnosti byli naopak rozzlobení, že jim na cestě překážíme.

Po dvou hodinách náročného výstupu se ale atmosféra opět vyčistila. Na odlehlé, nádherné louce těsně pod vrcholem Javoriny jsme objevili schovanou lesní útulnu Dibrovův pomník i se studánkou. Zde padlo strategické rozhodnutí. Tereзка s Tobíkem tu zůstanou a přečkají noc, zatímco já s Rozárkou se vydáme na logistickou misi stopem do Bratislavy pro naše auto. Prvních asi třicet kilometrů stopování šlo jako po másle. Vzal nás velmi milý manželský pár. Pak se ale karta obrátila, na silnici nikdo nestavěl, a tak jsme museli improvizovat a zbytek cesty do hlavního města dojet vlakem. V Bratislavě na hlavním nádraží na nás už čekal záchranný anděl, nesmírně ochotný Milan Urbančiak, který nás vyzvedl, zavezl přímo k našemu zaparkovanému autu, a ještě nás královsky pohostil. Konečně jsme se mohli po dnech na trase umýt a osvěžit. Na nic dalšího jsme ale nečekali, sedli do auta a vydali se na 160 kilometrů dlouhou zpáteční cestu pod Javorinu za druhou půlkou rodiny. Během jízdy mi zazvonil telefon. Volala Tereзка. Do malé útulny v lese totiž k večeru dorazilo dalších dvacet lidí. Nebyl to ale žádný hlučný dav, nýbrž parta skvělých rodin, které jdou s malými dětmi po etapách úplně celou Cestu hrdinů SNP. Všichni byli neuvěřitelně milí a pro Terezku s Tobíkem to bylo další nádherné, hluboké setkání plné sdílených poutnických zážitků. Když jsme s Rozárkou pozdě v noci dorazili pod kopec, rozhodli jsme se kvůli té velké skupině raději přespát dole v autě, abychom v útulně zbytečně nezabírali drahocenné místo.

V noci se spustil silný déšť, který bubnoval do karoserie auta, ale ráno jako na povel na chvíli přestal. Využil jsem pauzy a vyrazil lesem nahoru Terezce a Tobíkovi naproti. Když se naše siluety mezi mokkými stromy konečně objevily, zažili jsme obrovskou, upřímnou radost z opětovného shledání. Společně jsme seběhli dolů k autu a načasování bylo naprosto dokonalé. Sotva jsme za sebou zabouchli dveře a nasedli dovnitř, z nebe se znovu spustil hustý letní provazec deště. Naše velké malokarpatské dobrodružství bylo u konce, bezpečně schované v suchu našeho auta.

Tajemství skrytého obrazu, sedm kilometrů skály a sedm mečů v srdci

To zdaleka ještě nebyl konec našeho dobrodružství. Autem jsme se přesunuli k Martinu, kde jsme měli v Martinských holích v plánu zdolat ferratu HZS (Horské záchranné služby), která vede divokým kaňonem Pivovarského potoka a je vůbec nejstarší via ferratou na Slovensku! Celou cestu autem nám sice vytrvale přšelo, ale jakmile jsme zastavili na lesní pěšině, kde začíná červená značka výstupu, mraky se jako na povel rozestoupily a pršet přestalo. Samotný výstup podél hučícího toku byl naprosto úchvatný. Čekalo nás sedm kilometrů stoupání, které se v horní pasáži mění v zajištěnou skalní stěnu.

Cesta vede přes kymácející se lanové závěsné mostky přímo nad burácející vodou, stoupá se po ocelových kramlích a vysutých lanech obtížnosti B až C, přičemž člověk leze v bezprostřední blízkosti strmých vodopádových stěn, kde do tváře stříká ledová tříšť. Byla to neuvěřitelná nádhera. Tobík byl v naprosté extázi. Skákal po skále lehkým krokem jako kamzík a s ferratovým setem s dětskou hravostí občas předbíhal i dospělé horolezce. Také Rozárka zářila nadšením. Jen Tereзка s respektem z výšek bojovala s mírným strachem, a jak byla skála mokrá, v jednom úseku nešťastně uklouzla a poranila si koleno. Naštěstí se ukázalo, že to není nic vážného, a statečně nakonec ferratu zdolala a vylezla až nahoru. Na samotném vrcholku Martinských holí nás přivítalo lyžařské středisko. V místním kiosku jsme se za odměnu nacpali horkými palačinkami a voňavými langoši a bylo nám fantasticky. Sestup zpět k autu byl sice mnohem delší a únavnější než cesta nahoru, ale vedl nádhernou přírodou plnou keřů obsypaných sladkými borůvkami.

Dole u auta jsme konečně odložili ferratové sety, sedli za volant a přešli ještě na slovenskou stranu Beskyd, kde v hlubokých lesích na úplné samotě ve svém dřevěném srubu žije naše teta Cilka. Přestože je jí neuvěřitelných 87 let, je stále v naprosto obdivuhodné, vitální kondici. Setkání s ní po tak náročné pouti bylo nesmírně radostné, vřelé a dojemné. Noc v tichu jejího srubu, provoněného dřevem a vzpomínkami, měla kouzelnou atmosféru. Ráno nastal čas definitivního návratu domů. Jakmile jsme nastoupili do auta, obloha se opět zatáhla a spustil se déšť, který nás provázel celou cestu přes Jeseníky.

Zde jsme si udělali významnou zastávku na poutním místě Cvilín nad Krnovem. Tento barokní kostel zasvěcený Panně Marii Sedmibolestné, založený minority v roce 1684, v sobě ukrývá fascinující tajemství hlavního oltáře. Jsou zde totiž dva milostné obrazy Bohorodičky. Jeden visí vpředu a zobrazuje

Marii smířenou se sedmi meči v srdci. Druhý, starší obraz od Heinricha Teubera, je však schovaný na zadní straně oltářního nástavce a zobrazuje Pannu Marii v úpěnlivé modlitbě s usazenými očima. Tento skrytý „druhý obraz“ je pro běžného návštěvníka stojícího před oltářem viditelný pouze skrze důmyslně umístěné zrcadlo, což celému místu dodává hlubokou, mystickou atmosféru.

Příběh těchto obrazů se pojí s místním měšťanem Heinrichem Teuberem, kterému roku 1684 těžce onemocněla milovaná dcera Barbora. Když si lékaři nevěděli rady, zoufalý otec vložil všechn svůj strach do malby a stvořil obraz úpěnlivě se modlící Panny Marie s usazenými očima vzhlížejícíma k nebi. Nemoc však neustupovala. Během dlouhých bezesných nocí u lůžka dívky však v Teuberovi došlo k hluboké vnitřní proměně. Smířil se s osudem a odevzdal život dcery s pokorou do vyšších rukou. Tehdy začal malovat druhý obraz, Pannu Marii se sedmi meči zabodnutými v srdci, z jejíhož obličeje už slzy netekly, vyzařoval z ní absolutní, tichý klid. Legenda praví, že přesně v okamžiku, kdy malíř dokončil tento druhý obraz smíření, se jeho dcera náhle a úplně uzdravila. Když jsme vstoupili do chrámu, děti fascinovaně pozorovaly, jak důmyslně architekti oba obrazy propojili zády k sobě. Zepředu na oltáři na nás shlížela Panna Maria v tichém smíření. Když jsme však pohlédli do zrcadla umístěného v oltářním nástavci, spatřili jsme v jeho odrazu skrytý, původní obraz plný lidského zoufalství a prosby. Bylo to silné, mystické zrcadlení symbolizující psychologickou i duchovní cestu člověka, vypovídající zprávu o tom, že abychom došli k uzdravení a smíření, musíme se nejprve podívat do zrcadla své vlastní bolesti. Toto poselství vyslovené v tichém jesenickém odpoledni dodalo našemu putování duchovnějším rozměr.

Z Cvilína jsme zamířili do Černé Vody v Rychlebských horách, kde jsme navštívili přátele abychom jim s díky vrátili zapůjčený ferratový set. Úplně poslední tečkou naší cesty pak byla návštěva kouzelné secesní Tančírny v Račím údolí u Javorníka, kde se definitivně uzavřel kruh našich cest. Tuto architektonickou perlu, dříve zvanou *Georgshalle*, nechal v letech 1906–1907 postavit vratislavský biskup kardinál Georg von Kopp.

Z Cvilína jsme zamířili do Černé Vody v Rychlebských horách, kde jsme navštívili přátele a s díky jim vrátili zapůjčený ferratový set. Naší úplně poslední tečkou byla návštěva kouzelné secesní Tančírny v Račím údolí u Javorníka. Tuto architektonickou perlu, dříve zvanou *Georgshalle*, nechal v letech 1906–1907 postavit vratislavský biskup kardinál Georg von Kopp. Po desetiletích chátrání byla nedávno nádherně zrekonstruována a její prosklené secesní stěny uprostřed divoké přírody působily jako z jiného světa. Uvnitř právě tančily páry, které volně vcházely nebo seděly před tančírnou na zápraží či schodech. Vše působilo až idylicky klidně.

Naše putování bylo u konce. Domů jsme se vrátili příjemně unavení, s jedním odřeným kolenem, ale s duší plnou nezapomenutelných rodinných zážitků, hlubokých rozhovorů s vědomím, že ta největší dobrodružství jsou silnější, když je prožíváme společně.